

УДК 336.22

О. С. Ткаченко,

к. е. н., доцент кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7795-9293>

О. Л. Дубина,

старший викладач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3707-2281>

Т. О. Мачак,

старший викладач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3746-4736>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.2.16

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ

A. Tkachenko,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation and Management of Financial and Economic Security, Dnipro State Agrarian and Economic University

O. Dubyna,

Senior Lecturer of the Department of Accounting, Taxation and Management of Financial and Economic Security, Dnipro State Agrarian and Economic University

T. Machak,

Senior Lecturer of the Department of Accounting, Taxation and Management of Financial and Economic Security, Dnipro State Agrarian and Economic University

SIMPLIFIED SYSTEM OF TAXATION OF AGRIBUSINESS ENTERPRISES

Стаття присвячена функціонуванню спрощеної системи оподаткування для підприємств агробізнесу. Досліджено ставки єдиного податку четвертої групи розмір яких виріс з 2015 року в три рази. Значну увагу приділено нормативній грошовій оцінці сільськогосподарських угідь перегляд якої проводився в 2018 р. Проаналізовано ставки податку на додану вартість для підприємства агробізнесу (виробники сільськогосподарської продукції), які становлять 20 % (основна ставка) і 14 %, але для певних видів сільськогосподарської продукції, які передбачені ПКУ. Визначено, що підприємства у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 10 мільярдів гривень можуть перейти на сплату податку в розмірі 2 відсотка від доходу. Для цього підприємствам агробізнесу потрібно зареєструватися платником єдиного податку третьої групи. Якщо підприємства агробізнесу відносяться до 1-ї або 2-ї групи єдиного податку вини мають право не сплачувати єдиний податок, що також передбачено даним законом.

The article is devoted to the functioning of the simplified taxation system for agribusiness enterprises. The components of the simplified taxation system for agribusiness enterprises include the single tax of the fourth group and the value added tax at the rate of 14%.

The rates of the single tax of the fourth group, the amount of which has increased three times since 2015, were studied. The single tax of the fourth group was introduced instead of the fixed agricultural tax. The tax base for taxpayers of the fourth group of single taxes for agricultural producers is the normative monetary value of 1 hectare of agricultural land (arable land, hayfields, pastures and perennial plantations) taking into account the indexation coefficient determined as of January 1 of the base tax (reporting) year in accordance with the order, established by this Code for payment of the land fee.

Considerable attention is paid to the normative monetary valuation of agricultural land, which was revised in 2018. The normative monetary valuation of agricultural land is carried out by the State Land Cadastre of Ukraine and published by it "Handbook of indicators of normative monetary valuation of agricultural land in Ukraine".

One of the elements of the simplified system of taxation of agribusiness enterprises is the value added tax, since it is the basis of indirect stimulation of the development of the agricultural industry in Ukraine. Value-added tax rates for agribusiness enterprises (producers of agricultural products) were analyzed, which are 20% (the basic rate) and 14%, but for certain types of agricultural products, which are provided for by the PKU.

It should be noted that all livestock products are taxed at a rate of 20%. The reduction of the VAT rate to 14% does not lead to the desired result, namely to a reduction of the tax burden for agribusiness enterprises, since the blocking of tax invoices increases the risks of settlement between business entities for cash without proper documentation.

It was determined that enterprises whose revenue does not exceed 10 billion hryvnias during the calendar year can switch to paying a tax of 2 percent of revenue. For this, agribusiness enterprises need to register as a single tax payer of the third group. If agribusiness enterprises belong to the 1st or 2nd group of the single tax, they have the right not to pay the single tax, which is also provided for by this law.

Ключові слова: єдиний податок, ставка податку, податок на додану вартість, податок, система оподаткування, сільськогосподарська продукція.

Key words: single tax, tax rate, value added tax, tax, taxation system, agricultural products.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сільське господарство займає особливе місце у народному господарстві будь-якої країни. Продукція сільського господарства є основним джерелом задоволення життєвих потреб населення. Ця продукція не може бути замінена будь-якою іншою продукцією або вироблена в інших галузях.

У пострадянський період сільське господарство в Україні опинилося у занепадницькому стані, а перехід у 90-ті роки ХХ століття до ринкової економіки, та відповідне скорочення участі держави в економіці, не сприяло виходу галузі з кризи. Однак у нинішній економічній ситуації, коли ввезення імпоротної сільськогосподарської продукції обмежене, коли у світі нестабільна політична обстановка, питання продовольчої безпеки, яке має забезпечувати сільське господарство, став особливо гостро. Підприємства агробізнесу — це ключові елементи економіки, які забезпечують рівень добробуту суспільства в цілому. Політика держави сьогодні все більше спрямована на імпортозаміщення: змінюється законодавство, з'являються нові податкові режими, здатні полегшити податковий тягар підприємствам агробізнесу. Цим і зумовлено актуальність теми дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченню питань побудови спрощеної системи оподаткування підприємств агробізнесу присвячені праці Андрущенко В.А., Давидова Г.М., Дем'яненка М.Я., Деми Д.І., Жука В.М., Лисенка А.М., Магопець О.А., Мельника В.М., Шалімової Н.С. та інших вітчизняних науковців.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою дослідження є вивчення існуючих режимів оподаткування, що застосовуються підприємствами агробізнесу, зокрема спрощеної системи.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасній економічній ситуації проблеми агропромислового комплексу не можуть бути вирішені сільськогосподарськими виробниками самостійно. Ринок виробництва сільськогосподарської продукції не є самодостатнім і не може існувати без державної підтримки. Це підтверджується як вітчизняною, так і зарубіжною практикою.

Агропромисловий комплекс являє собою певну групу господарських галузей, які в сукупності служать для створення та реалізації сільськогосподарської продукції (виробництво, переробка, реалізація). Так як на долю аграрно-промислового комплексу припадає більшість товарів торгівлі, отже, ступінь його розвитку істотно впливає на рівень добробуту в державі та на державу в цілому.

В монографії Андрущенко В.А. і Мельник В.М. визначають, що: "головна мета податкової політики в сільському господарстві на сучасному етапі, що полягає у створенні сприятливих умов для економічного розвитку галузі, залишається актуальною. При цьому основними напрямами мають стати зниження невизначеності змін у системі оподаткування аграріїв, а також гармонізація основних принципів податкової політики у сільському господарстві з Державною програмою розвитку сільського господар-

Таблиця 1. Режими оподаткування для підприємств агробізнесу

Ставка податку	Розмір річного доходу, грн	Дозволена кількість працівників
Загальна система оподаткування		
18%	Не обмежений	Не обмежена
Спрощена система оподаткування		
Єдиний податок 1 групи не більше 10% від розміру прожиткового мінімуму	1085500,00	Заборонено використовувати працю найманих осіб
Єдиний податок 2 групи не більше 20% від мінімальної заробітної плати	5421000,00	Не перевищує 10 осіб
Єдиний податок 3 групи 5% від доходу 3% від доходу + ПДВ	7585500,0	Немає обмежень
Єдиний податок четвертої групи		
Залежить від категорії (типу) земель та їх розташування	Повинен дорівнювати або ж перевищувати 75% питомій вазі вартості сільськогосподарської продукції	ФОП – не можуть мати найманих працівників, юрособи – не обмежено
Земельний податок		
Земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено до 3% від нормативної грошової оцінки землі	Не обмежений	Немає обмежена ц
Земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких не проведено до 5% від нормативної грошової оцінки землі	Не обмежений	Немає обмежена ц

Джерело: сформовано на основі [3].

ства та регулювання ринків сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства. Беручи до уваги іноземний досвід, українську специфіку, а також необхідність активізації стимулюючої функції оподаткування в сільському господарстві, можемо запропонувати такі тактичні кроки (завдання) податкової політики в сільському господарстві:

- стимулювання інвестицій в сільське господарство;
- вдосконалення єдиного податку;
- стимулювання ефективного використання земельних ресурсів, екологічне оподаткування" [4].

Колектив авторів (Давидов Г.М., Шалімова Н.С., Лисенко А.М., Магопєць О.А.) наголошують, на тому що "базуючись на загальних принципах оподаткування, система оподаткування сільськогосподарських товаровиробників має бути гнучкою й представлена такою сукупністю податків та зборів, що максимально враховують специфіку галузі, забезпечують можливість використання відповідного інструментарію податкового стимулювання й водночас не перешкоджають виконанню податками інших властивих їм функцій" [2].

В Україні для сільськогосподарських товаровиробників існує кілька режимів оподатку-

вання, які можуть застосувати у процесі своєї діяльності: загальна система оподаткування, спрощена система оподаткування і єдиний податок четвертої групи (табл. 1). Сільське господарство належить до галузей народного господарства, яким для успішного функціонування необхідна державна підтримка. Тому в системі оподаткування нашої країні існують пільгові режими для підприємств агробізнесу (сільськогосподарських товаровиробників).

Більш детально розглянемо єдиний податок четвертої групи для сільськогосподарських товаровиробників. В Податковому кодексі України вказано, що: "сільськогосподарським вважається підприємство, основною діяльністю якого є постачання вироблених (наданих) ним сільськогосподарських товарів (послуг) на власних або орендованих основних фондах, а також на дачальницьких умовах, в якій питома вага вартості сільськогосподарських товарів/послуг становить не менш як 75 відсотків вартості всіх товарів/

послуг, поставлених протягом попередніх 12 послідовних звітних податкових періодів сукупно" [3]. Отже, лише підприємства агробізнесу (сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, сільськогосподарські кооперативи) можуть обирати єдиний податок четвертої групи, як основний податок в системі оподаткування суб'єкта господарювання.

Єдиний податок четвертої групи введений в склад спрощеної системи оподаткування з 2015 року, до цього існував спеціальний режим оподаткування із застосуванням фіксованого сільськогосподарського податку для сільськогосподарських товаровиробників.

Об'єктом оподаткування для платників єдиного податку четвертої групи згідно ПКУ: "є площа сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), що перебуває у власності сільськогосподарського товаровиробника або надана йому у користування, у тому числі на умовах оренди" [3].

Ставки єдиного податку четвертої групи змінювалися починаючи з 2015 року (табл. 2). Аналіз таблиці показав, що з 2015 р. в системі оподаткування підприємств агробізнесу відбулися суттєві зміни, на зміну фіксованого сільськогос-

Таблиця 2. Ставки єдиного податку четвертої групи для підприємств агробізнесу за 2015–2022 рр.

Категорія (тип) земель	2014 р. ФСП	2015 р.	2016 р.	2017-2021 рр.	2022 р.
для ріллі, сіножатей і пасовищ (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту)	0,15	0,45	0,81	0,95	0,95
для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях,	0,09	0,27	0,49	0,57	0,57
для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях)	0,09	0,27	0,49	0,57	0,57
для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях	0,03	0,09	0,16	0,19	0,19
для земель водного фонду	0,45	1,35	1,35	2,43	2,43
для сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту	1,0	3,0	5,4	6,33	6,33

Джерело: сформовано на основі [3].

подарського податку запровадили єдиний податок четвертої групи. При зміні назви податку змінилися і ставки, так єдиний податок четвертої групи у порівнянні з фіксованим сільськогосподарським податком зріс в тричі по всіх типах земель. Ставки єдиного податку четвертої групи після його введення збільшувалися поступово до 2017 року і по 2022 рік не змінювалися.

Концепція спрощеної системи оподаткування підприємств агробізнесу полягає у полегшенні життя суб'єктам підприємницької діяльності, але результати дослідження показали, що наповнення бюджету є пріоритетним в податковій політиці держави.

В ПКУ прописано, що: "базою оподаткування податком для платників єдиного податку четвертої групи для сільськогосподарських товаровиробників є нормативна грошова оцінка 1 гектара сільськогосподарських угідь (рілля, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 1 січня базового податкового (звітного) року відповідно до порядку, встановленого цим Кодексом для справляння плати за землю" [3].

Вперше всеукраїнська нормативна грошова оцінка сільськогосподарських угідь була проведена в 1995 році і на протязі 23 років кардинально не змінювалася. В 2018 році здійснено

переоцінку нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь яка була введена в дію з 2019 року.

Нормативна грошова оцінка сільськогосподарських угідь проводиться Державним земельним кадастром України та публікується нею "Довідник показників нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь в Україні" (табл. 3).

Результати дослідження показали, що найвищу грошову оцінку мають багаторічні насадження (в середньому 50532,24 грн/га), майже в двічі меншу вартість має рілля (в середньому 27499,72 грн/га) та найдешевші в Україні це сіножаті (в середньому 6705,92 грн/га) і пасовища (в середньому 4985,85 грн/га).

Одним із елементів спрощеної системи оподаткування підприємств агробізнесу є податок на додану

вартість (ПДВ), оскільки він є основою непрямого стимулювання розвитку АПК в Україні. Для підприємств агробізнесу згідно ПКУ, які здійснюють господарську діяльність на митній

Таблиця 3. Довідник показників нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь в Україні станом на 01.01.2022* (грн за 1га)

№ з/п	Регіон	Рілля, перелоги	Багаторічні насадження	Сіножаті	Пасовища
1	АР Крим	26005,00	58459,98	10145,85	4284,71
2	Вінницька область	27184,00	47053,16	3140,38	1558,08
3	Волинська область	21806,00	41349,74	6039,19	4479,47
4	Дніпропетровська область	30251,00	55608,28	7971,74	6232,31
5	Донецька область	31111,00	58459,98	7247,03	6037,55
6	Житомирська область	21411,00	35646,33	5072,92	4089,95
7	Закарпатська область	27268,00	37072,18	6522,33	5258,51
8	Запорізька область	24984,00	41349,74	6039,19	4868,99
9	Івано-Франківська область	26087,00	37072,18	4831,36	4479,47
10	Київська область	26531,00	42775,60	6280,76	4479,47
11	Кіровоградська область	31888,00	67015,10	8696,44	6037,55
12	Луганська область	27125,00	47053,16	8213,30	5842,79
13	Львівська область	21492,00	27091,21	5797,63	4089,95
14	Миколаївська область	27038,00	47053,16	8213,30	5842,79
15	Одеська область	31017,00	62737,54	8938,01	7011,35
16	Полтавська область	30390,00	64163,40	5556,06	4284,71
17	Рівненська область	21938,00	37072,18	5072,92	3700,43
18	Сумська область	26793,00	49904,86	6522,33	4674,23
19	Тернопільська область	29035,00	57034,13	6280,76	5648,03
20	Харківська область	32237,00	67015,10	6280,76	6427,07
21	Херсонська область	24450,00	37072,18	5314,49	4284,71
22	Хмельницька область	30477,00	52756,57	6763,90	5258,51
23	Черкаська область	33646,00	74144,37	8454,87	5648,03
24	Чернівецька область	33264,00	62737,54	5556,06	5063,75
25	Чернігівська область	24065,00	55608,28	8696,44	5063,75
В середньому по Україні		27499,72	50532,24	6705,92	4985,85

* — значення нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарських угідь відповідно до загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення.

Джерело: сформовано на основі [1].

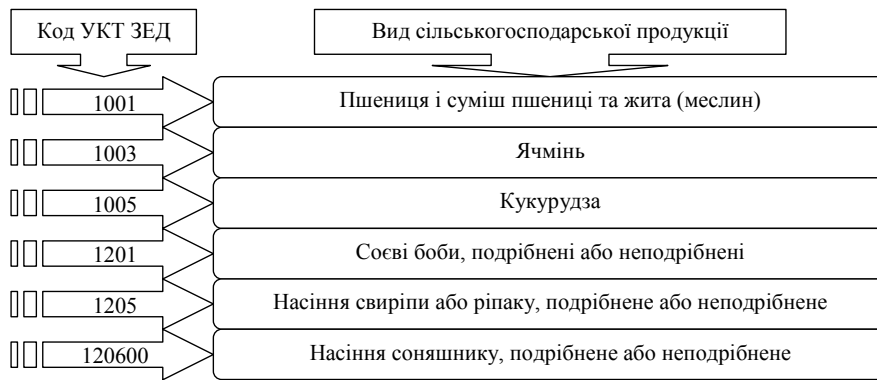

Рис. 1. Вид сільськогосподарської продукції до яких застосовується ставка ПДВ 14 %

Джерело: сформовано авторами на основі [6].

території України встановлюються ставки ПДВ в розмірах:

1. 20 % основна ставка;

2. 14 % по операціях з постачання на митній території України та ввезення на митну територію України сільськогосподарської продукції, що класифікується за такими кодами згідно з УКТ ЗЕД 1001, 1003, 1005, 1201, 1205, 120600 (рис. 1) [3].

З рисунку 1 видно, що не вся продукція підприємств агробізнесу підлягає під оподаткування ПДВ за ставкою 14%. Потрібно зазначити, що вся продукція тваринництва оподатковується з ставкою 20 %. Зниження ставки ПДВ до 14 % не призводить до бажаного результату, а саме до зменшення податкового навантаження для підприємств агробізнесу, оскільки блокування податкових накладних підвищує ризики розрахунку між суб'єктами господарювання за готівку без оформлення належних документів.

До 2016 року існував режим оподаткування ПДВ який передбачав існування спеціального рахунку з ПДВ на якому акумулювалися кошти, які не сплачувалися до бюджету, а використовувалися для розвитку підприємства. На нашу думку зниження ставки ПДВ до 14% не замінить не замінить існування спеціального рахунку ПДВ. Більш ефективним стимулятором виробників всієї сільськогосподарської продукції на нашу думку буде звільнення від оподаткування ПДВ, що дасть змогу отримувати більше коштів для власного розвитку.

До цього ми розглядали спрощену систему оподаткування підприємств агробізнесу до 24 лютого 2022 року. Війна в Україні внесла деякі зміни у податковій політиці країни, оскільки підприємства агробізнесу забезпечують продовольчу безпеку не тільки в середині держави але і за її межами (експорт зерна). З цією метою був прийнятий Закон України № 2120-IX "Про вне-

сення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період воєнного стану" який встановлює, "тимчасово:

— на період з 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому припинено або скасовано воєнний, надзвичайний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки

державної та комунальної власності) за земельні ділянки (земельні частки (паї), що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, та перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, а також за земельні ділянки (земельні частки (паї), визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди.

— за 2022 та 2023 податкові (звітні) роки, не нараховується та не сплачується загальне мінімальне податкове зобов'язання за земельні ділянки, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, та/або за земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди.

— за 2022 податковий (звітний) рік, не нараховується та не сплачується екологічний податок за об'єктами оподаткування, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації" [5].

Також Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період воєнного стану" передбачено, що підприємства у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 10 мільярдів гривень можуть перейти на сплату податку в розмірі 2 відсотка від доходу. Для цього підприємствам агробізнесу потрібно зареєструватися платником єдиного податку третьої групи. Якщо підприємства агробізнесу відносять-

ся до 1-ї або 2-ї групи єдиного податку вини мають право не сплачувати єдиний податок, що також передбачено даним законом.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

До складових спрощеної системи оподаткування для підприємств агробізнесу відносяться єдиний податок четвертої групи і податок на додану вартість за ставкою 14%.

Єдиний податок четвертої групи було запроваджено замість фіксованого сільськогосподарського податку. Ставки єдиного податку четвертої групи з 2015 року до сьогодні вирости в тричі, що призвело до збільшення податкового навантаження на підприємства аграрної сфери. Перегляд нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь в Україні проводився в 2018р. Станом на кінець 2021 року в середньому 1 га сільськогосподарських угідь коштує: багаторічні насадження — 50532,24 грн; рілля — 27499,72 грн; сіножаті — 6705,92 грн; пасовища — 4985,85 грн.

Ставки податку на додану вартість для підприємства агробізнесу (виробники сільськогосподарської продукції) становлять 20 % (основна ставка) і 14 %, але для певних вид сільськогосподарської продукції, які передбачені ПКУ.

В період воєнного стану підприємствам агробізнесу дохід яких не перевищує 10 мільярдів гривень можуть перейти на сплату податку в розмірі 2 відсотка від доходу, перейшовши при цьому на єдиного податку третьої групи.

Подальші дослідження будуть присвячені впливу податкового навантаження на діяльність підприємств агробізнесу.

Література:

1. Довідник показників нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь в Україні. URL: <https://data.gov.ua/dataset/7c0ce9a3-d90d-40d8-815b-879c0caf5cb9> (дата звернення: 26.12.2022).

2. Оподаткування та державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників: регіональні пріоритети та євроінтеграційні процеси: монографія / Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова, А.М. Лисенко, О.А. Магопєць; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г.М. Давидова та д-ра екон. наук, проф. Н.С. Шалімової. Кропивницький: ФО-П Александрова М.В., 2017. 208с.

3. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. № 2756-VI [із змінами та доповненнями]. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20201107#Text (дата звернення: 29.12.2022).

4. Податкові важелі та стимули розвитку господарських систем (теоретичні засади та практичне використання): монографія / За ред. В.Л. Андрущенко, В.М. Мельника. Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2006. 209 с.

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період воєнного стану: Закон України № 2120-IX від 15.03.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#n5> (дата звернення: 28.12.2022).

6. Про Митний тариф України: Закон України № 674-IX від 04.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674a-20#n3> (дата звернення: 27.12.2022).

References:

1. State Service of Ukraine for geodesy, cartography and cadastre (2022), "Directory of indicators of normative monetary valuation of agricultural land in Ukraine", available at: <https://data.gov.ua/dataset/7c0ce9a3-d90d-40d8-815b-879c0caf5cb9> (Accessed 26 December 2022).

2. Davydov, H.M., Shalimova, N.S., Lysenko, A.M. and Mahopets', O.A. (2017), *Opodatkuvannia ta derzhavna pidtrymka sil's'ko-hospodars'kykh tovarovyrobnykiv: rehional'ni priorytety ta ievrointehratsijni protsesy* [Taxation and state support of agricultural producers: regional priorities and European integration processes], FO-P Aleksandrova M.V., Kropyvnyts'kyj, Ukraine.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Tax Code of Ukraine", available at: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20201107#Text (Accessed 29 December 2022).

4. Andruschenko, V.L. and Mel'nyk, V.M. (2006), *Podatkovi vazheli ta stymuly rozvytku hospodars'kykh system (teoretychni zasady ta praktychne vykorystannia)* [Tax levers and incentives for the development of economic systems (theoretical principles and practical use)], Natsional'nyj universytet DPS Ukrainy, Irpin, Ukraine.

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine "On making changes to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the norms for the period of martial law", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#n5> (Accessed 28 December 2022).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "About the Customs Tariff of Ukraine", <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674a-20#n3> (Accessed 27 December 2022).

Стаття надійшла до редакції 30.12.2022 р.